

Західноукраїнська організація

“Центр правничих ініціатив”

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРАВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ
СУСПІЛЬНИЙ РЕГУЛЯТОР

14–15 лютого 2020 р.

Львів

Копча В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри теорії та історії держави і права*

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ЗВЕРНЕННЯ З КОНСТИТУЦІЙНОЮ СКАРГОЮ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Звернення з Конституційною скаргою в Україні стала новим інструментом захисту та відновлення прав людини, авторитет якого постійно зростає. Лише за протягом 2018 року (станом на 17 вересня 2018 р.) до Конституційного Суду України подано 498 конституційних скарг [1]. Кількість поданих скарг, які подаються, постійно зростає, що зумовлене декількома чинниками. Перше, йдеться про «новизну» конституційної скарги як інструменту, яким людина спроможна захистити себе від державного втручання на рівні «закону України», чого раніше не було в рамках національного правопорядку. По-друге, в березні-квітні 2018 року Конституційний Суд України реорганізував свою діяльність, створивши Велику палату, два сенати та колегії, чим було «запущено» механізм розгляду конституційних скарг в Україні. Хоча станом на 1 вересня 2018 року жодного рішення не було ухвалено, конституційні провадження у десятках справ за конституційними скаргами вийшли на фінішну пряму й найближчим часом суспільство побачить перші рішення.

Необхідно відзначити, по-перше, що конституційна скарга як інструмент стала важливою складовою права на судовий захист, окресленого Конституцією України в статті 55. Відповідно до частини четвертої статті 55 Конституції України «кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом».

Визначення звернення з конституційною скаргою «у порядку, визначеному законом», слід завважити, стало значною мірою перешкодою до розгляду конституційної скарги Конституційним Судом України у період після їх імплементації до конституційного порядку 30 вересня 2016 року законом про внесення змін до Конституції України від 2 червня 2016 року [9].

Фактично такий розгляд було розпочато в Конституційному Суді України лише в квітні-травні 2018 року.

Друге, ключові ознаки моделі конституційної скарги в Україні закладені в нововведеній статті 151-1 Конституції України: «Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано».

Якщо ще раз звернути увагу на конституційну формулу статті 151-1 Конституції України («при ухваленні остаточного судового рішення в її справі»), норма Конституції також підкреслює зв'язок цього правового засобу із захистом від порушення прав саме ідентифікованого суб'єкта. Навіть якщо за наслідками розгляду конституційної скарги буде з'ясовано нормативний потенціал порушення прав людини, який відображає системну проблему конституційного правопорядку (на що і повинна бути спрямована передовсім діяльність Конституційного Суду), це не змінює природи конституційної скарги [10, с. 80].

Наведені ознаки моделі конституційної скарги слід сприймати в контексті та у взаємозв'язку з іншими конституційними нормами, які стосуються конституційної юрисдикції. Наприклад, стаття 152 Конституції України передбачає: «Закони та інші акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремі частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності». З цього випливає, що особа (суб'єкт права на конституційну скаргу) може обґрунтовувати неконституційність закону, який «застосований в остаточному судовому рішенні в її справі» з мотивів як змісту закону, так із мотивів порушення конституційної процедури його розгляду, ухвалення або набрання чинності.

Третє, ухвалений 13 липня 2017 року Закон України «Про Конституційний Суд України» (далі – Закон) більш детально врегулював модель конституційної скарги [11, с. 25].

У фаховій літературі зазначаються підсумкові ознаки конституційної скарги: 1) скарга повинна бути пов'язана з конкретною справою, по якій прийнято остаточне рішення компетентної влади; 2) основою скарги повинно бути лише порушення прав і свобод, які прямо закріплені в тексті конституції держави; 3) скарга має субсидіарний характер, що означає можливість її внесення лише після вичерпання всіх інших доступних засобів правового захисту; 4) розгляд скарги відноситься до компетенції органу конституційної юстиції, рішення якого має

остаточний характер і зобов'язує всі інші органи держави [13, с. 22-23]. Наведені ознаки не можуть бути цілком підтримані, зважаючи на їх надто узагальнений характер.

Беручи до уваги викладене, можна прийти до таких висновків. Перше, «частково нормативна» модель конституційної скарги, яка була запроваджена в Україні, за своїм потенціалом може набути ролі ефективного інструмента захисту гарантованих Конституцією прав людини. Умовою її ефективності є результативна діяльність Конституційного Суду України. Пропозиції щодо «розширення» предмету оскарження в ній вважаємо передчасними.

Друге, ефективність конституційної скарги залежить також від розуміння її ролі як засобу, який поєднує захист індивідуальних прав людини із захистом об'єктивного правопорядку, який визначений у Конституції України.

Література:

1. Конституційні скарги, що надійшли до Конституційного Суду України за станом на 17 вересня 2018 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/novyna/konstytuciyni-skargy-shcho-nadiyshly-do-konstytuciynogo-sudu-ukrayiny-za-stanom-na-17-3>.
2. Гультай М. Досвід функціонування інституту конституційної скарги у Федеративній Республіці Німеччині та перспективи його запровадження в Україні [Електронний ресурс] Вісник Академії правових наук України. – 2011. [3, 55-67]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_3_6.
3. Гультай М. Конституційна скарга як інститут конституційного права [Електронний ресурс] Слово Національної школи суддів України. – 2012. – [1, 111-120]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cln_1_14.
4. Гультай М. Повна чи нормативна конституційна скарга: пошук національної моделі [Електронний ресурс] Вісник Академії правових наук України. – 2013. [1, 24–33].
5. Гультай М. До питання про формування доктрини конституційної скарги в Україні [Електронний ресурс] Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – [3, 117-127]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2013_3_17.
6. Гультай М. Конституційна скарга як спосіб вирішення конституційно-правового спору [Електронний ресурс] Віче. – 2012. [8-11]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2012_20_4.
7. Гультай М. М. Ідея конституційної скарги у сучасній конституційно-правовій доктрині України [Електронний ресурс] Часопис

Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 85-90. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2012_2_21.

8. Айріян К. Б. Важливість запровадження інституту конституційної скарги для повноцінного захисту та відновлення порушених прав особи [Електронний ресурс] Вісник Академії адвокатури України. – 2014. – Т. 11 [1, 19-26]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaac_2014_11_1_5.

9. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII Офіційний вісник України від 08.07.2016 – 2016 р., № 51, стор. 8, стаття 1799, код акта 82295/2016.

10. Лемак В. В. Конституційна скарга в Україні: проблеми механізму впровадження [Електронний ресурс] Вісник Національної академії правових наук України. – 2017. [2, 79-88]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2017_2_9.

Яцюк Т. М.
студентка 4 курсу юридичного факультету

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЧАСУ ЗАВЧАСНОГО СПОВІЩЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ ГРОМАДЯНАМИ СВОГО ПРАВА НА ПРОВЕДЕННЯ МІТИНГІВ, ПОХОДІВ, ДЕМОНСТРАЦІЙ

Невід'ємним елементом існування розвинутого демократичного суспільства є закріплення і гарантування прав людини та громадянина. Вони є комплексом природних і непорушних юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в цивілізованому суспільстві. Їх зміст полягає в узгодженні інтересів окремої людини із іншими членами суспільства. Важливим є не лише законодавче закріплення окремих прав, а й чіткий механізм їх реалізації.

Одним з прав громадян є відповідно до ч. 1 ст. 39 Конституції України право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [4]. Право